

i03 – Mezináboženský dialog

První obsáhlé téma, jemuž jsme věnovali řadu besed, bylo jakési minimum pro mezináboženský dialog, konkrétně pro rodící se dialog mezi křesťanstvím a ostatními světovými náboženstvími. Vyšli jsme ze studie **Pavla Hoška** „*Na cestě k dialogu. Křesťanská víra v pluralitě náboženství*“ (Návrat domů 2005).

Pokud jde o vztah vyznavačů určitého náboženství k jiným náboženstvím, bývají rozlišovány tři možné postoje, stručně je lze charakterizovat takto:

Exkluzivismus považuje vlastní tradici za jediné správnou, všichni ostatní se mýlí. V dějinách křesťanství se silně projevoval, například ve formulaci církevního otce **Cypriána** (210-258) „mimo církev není spásy“.

Pluralismus naopak připisuje všem náboženstvím stejnou hodnotu. Například neohinduista **Gándhí** (1869-1948) tento postoj vyjádřil slovy: „Po dlouhých studiích a mnoha zkušenostech jsem dospěl k těmto závěrům: 1. Všechna náboženství jsou správná. 2. Všechna náboženství se v něčem mýlí. 3. Všechna náboženství si vážím stejně jako hinduismu, který je mým náboženstvím. Ctím jiná vyznání jako svá vlastní.“¹

Inkluzivismus považuje vlastní tradici za nejlepší, ale neupírá jiným tradicím jistou míru poznání pravdy. Příkladem je učení katolického teologa **Karl Rahnera** (1904-1984) o jinověrcích jako anonymních křesťanech. Nevím ovšem, jak by se mu líbilo, kdyby jej například neohinduista prohlásil za anonymního krišnovce.

Citovaná kniha Pavla Hoška nám ukázala, že zmíněné tři pojmy jsou velmi různě interpretovány a přinášejí spíše problémy. Autor mimo jiné konstatuje, že „všechny tři

alternativy jsou v zásadě apriorní myšlenkové konstrukce, tak říkajíc od psacího stolu. Všechny tři fungují naprosto soběstatečně, bez nejmenšího kontaktu se stoupenci jiných náboženství, ba bez nutnosti cokoli si o nich přečíst.“²

Jako východisko našich besed jsme zvolili tuto úvahu. Samotéma „mezináboženský dialog“ předpokládá, že světová náboženství mají něco společného, co vůbec dovoluje je podřadit pod společný pojem *náboženství*. Budiž to pracovní lidský vzhled k tomu, co člověka přesahuje, k transcendenci, jejíž šifrou³ je slovo „Bůh“, popř. neosobní „božský“ řád.

Sama skutečnost, že můžeme o nábožestvích hovořit v plurálu ukazuje, že se navzájem různí. Jakákoli komparace a vyslovování obecně platných soudů (např. nejlepší, mylný) předpokládá jejich dobrou znalost a vymezení kriteria, dle něhož se hodnotí.

Necítili jsme však potřebu obecně hodnotících soudů, chtěli jsme se něco dovědět o jiných náboženství, o tom jak ony vidí nás a co naopak můžeme z hlediska křesťanství říci my o nich. K tomuto cíli jsme využili čtyř knih⁴, čerpajících z besed organizovaných Hans Küngem v Tübingen. O jednotlivých náboženstvích zde vždy referoval odborník a následoval komentář Hanse Künga z hlediska křesťanství.

V jistém skromném smyslu jsme se snažili uplatnit čtvrtý možný přístup, který Pavel Hošek označuje jako **dialogický postpluralismus**. Píše mimo jiné: „...napříště je třeba brát mnohem vážněji sebepochopení druhých, a ne je prostě ignorovat či jim »rozumět lépe než oni rozumí sami sobě«... V dialogu má tedy legitimní místo jak pokorné naslouchání partikularitě druhého, tak věrné svědectví o partikularitě vlastní tradice (včetně pozvání k následování Krista). S tím, že (alespoň zatím) nemůžeme vědět ani anticipovat, jak dobrodružství dialogu dopadne.“⁵

Klíčem a novým prvkem je slovo dialogický. Jestliže do rozhovoru vstupuji s apriorní představou, že jen já vlastním celou pravdu a mým cílem je o ní přesvědčit toho druhého, pak se nejedná o dialog. Dialog vedeme proto, abychom nejen sdělili a obhajovali svůj pohled, ale i proto, abychom pozorně naslouchali a eventuelně se sami obohatili o nový pohled.

Pomohla nám slova prof. **Jana Hellera**: „Podmínkou plodného rozhovoru je, aby se na obou stranách našli lidé, hotoví dát si relativizovat ve vzájemné rozhovoru i ty kategorie, které sami považovali dosud za výchozí a základní, a tak hledat společnou cestu dál v nové, vyšší či hlubší rovině... považuji odpor vůči rozhovoru se zastánci jiné víry za projev malověrnosti. Poslední, transcendentní pravda je přece jediná a nemění se a neubývá jí, jestliže ji chápeme nedokonale...“⁶

Světová náboženství se zpravidla dělí na teistická, tj. židovství, křesťanství a islám, jejichž znakem je osobní vztah k transcendenci (modlí se k Bohu, křesťané jej dokonce oslovují „Otče náš...“) a neteistická, jež vycházejí z představy neosobního božského řádu. Neteistická náboženství lze dále dělit na mystická, tj. hinduismus a buddhismus a mudroslovná, tj. taoismus a konfucianství.

U všech náboženství ovšem sledujeme složitý vývoj, viz např. u křesťanství rozdíl synoptické a nesynoptické tradice⁷. Budha ve svém původním učení vůbec nehovoří o bohu a asi by se těžkou poznával ve zlatých sochách, jež ho jako boha zobrazují. Také Konfucius by byl překvapen, že byl za boha prohlášen dokonce císařským dekretem. Při srovnávání různých náboženství proto vzniká problém, co máme přesně na mysli, když to či ono jmenujeme? Proto se ukázalo nezbytným vlastnímu srovnávání předřadit vždy alespoň

stručnou besedu, charakterizující to které náboženství, jeho historické proměny a připravenost k dialogu.

¹ Podle Zbavitel Dušan: Hinduismus a jeho cesty dokonalosti, Dharma Gaia, 1993, str.89-90

² Pavel Hošek, citované dílo, str.129

³ Viz *Hledám slova*, část 2.3.3.

⁴ (a) Hans Küng+ Heinrich von Stietencron: Křesťanství a hinduismus na cestě k dialogu, Vyšehrad 1997; (b) H..K.+ Heinz Bechert:...a buddhismus...1998; (c) H.K.+ Josef van Ess... a islám... 1998; (d) H.K.+ Julia Ching: ... a náboženství Číny /konfucianismus a taoismus/... 1999.

⁵ Pavel Hošek, cit.dílo, str.160-162

⁶ Heller Jan: Hledání pravdy jako základ náboženské tolerance, v „Dialog křesťanů a Židů“, Vyšehrad 1999, str. 115

⁷ Viz *Hledám slova*, část 3.2.